

gott szilánkot. Ezt jól megfőzik, mikor lehiggadt, a routásban levő gyermekeket benne megfürösztik.

2. Ha a szoptatós asszonynak meghal a gyermeke és emléje megdagad, kilenc sírdombról vesznek egy-egy csipet földet, azt ráteszik az asszony emléjére és eloszlik a teje, lelappad az emléje.

3. Ha az ember a tyúkólban megrakodik tyúktetűvel. A kút kávéát kilencszer kell körüljárni és ezután belenézni: ekkor a tetű elmegy az emberről.

4. Ha valaki testén *támadás* (kelés) lesz, Szent György napja előtt nyársra húzott és megszáritott göröngyi béka orrával kell a daganatot kilencszer *körülkeríteni* és aztán ugyanezzel rája keresztet vágni és akkor a daganat elmúlik.

5. A szömölcsöt cérnával kilencszer göresre körül kell kötni. Az így keletkezett göresös cérnát az eresz csepegőbe kell elásni és az kilenc hét mulva elrothad, de ekkorra a szömölcs is elmúlik.

6. Ha a gyermek megijjed, kilencszer kell vizet itatni vele. Ha nem akar inni, akkor is bele kell diktálni, hacsak egy-egy kortyot is, mert különben halálos beteg lesz.

7. Ha a tyúk nem tudja eltojni tojását és ha épen a tojás keresztben van benne akadva, akkor a létra foga közt kell a tyúkot kilencszer átvenni: a tojás megfordul benne. Ahol létra nincs, ott az asszonyok terpesz állásban állanak és tyúkot a lábak közt a bokájuk táján körözve veszik át kilencszer és ekkor is azt hiszik, hogy megfordul a tojás a tyúkban.

8. Ha az ember a haragosát elakarja emészteni, kilenc pénteken bőjtöljön rá és az hamar el fog pusztulni a „rábütölis“-től.

9. Ha javasasszony, bába, cigányasszony jár az udvarban, mikor távozik, kilenc kis darab sőt, kilencszer egymásután kell utánna dobni, akkor nem tud megrontani senkit.

A kilences számnak nemcsak a Magyar Alföld népe babonájában, hanem ráolvasásában, közmondásaiban, sőt nótáiban is nagy szerepe van; ezt kutatni nagyon hálás feladata a magyar ethnográfusnak.

(Debrecen.)

Ecsedi István.

Régi utazások Magyarországon.

(Kohl I. G. 1842-i magyarországi utazásának második közlése. Első közlése I. az 1. sz. 54—58. oldalán.)

63. I. Szent-Miklóson és Kapuváron utaztunk keresztül, anélkül, hogy valami emlékezetest észrevettünk volna. Egyik községben feltűnt nekem a magas tüskesővény; a sövénykerítés élén nagy mennyiségű tüske volt felhalmozva, úgy hogy egész tüsketetőt képezett, amelyen a félelmes farkas nem tud könnyen keresztül jönni. Ez a tövis-sel való körülkerítés épen így van szokásban egész Dél-Oroszországban. Ezt tartják a legkönnyebb és legjobb védőeszköznek a farkas ellen...

Ezen a vidéken kezdődik a szép magyar dohány természetése. A leghíresebb magyar dohányszorték egyikét termi ez a vidék, így pl. az általánosan kedvelt „Lettinger“-t.

Csodálkozóba ejtett, hogy a dohánytövek között itt-ott káposztát láttam. A kukorica között is káposzta volt ültetve, de olyan földet nem láttam, amelyen kizárólag káposztát termeltek volna. 300 évvel ezelőtt — hihetetlenül hangzik — nagyon ritka helyen volt káposzta ezen a vidéken. A németek hozták be és terjesztették el ezt a hasznos növényt. A magyarok még tudni sem akarták róla. Lekicsinyelték és legfeljebb disznójuknak adták, szídták azt is, aki behozta hozzájuk. Persze ez most már jelentékenyen megváltozott.

Csornán ebédeltünk. Erre minden faluban és mezővárosban szőlőtermelés folyik és ha bármily kemény az utazó elé tálalt sült, keserű az uborka és vizes a leves: könnyen kárpótlást talál a finom szőlőben, amely a kocsiban hozott bécsi zsemlével együtt fogyasztva könnyen és kellemesen jóllakot.

Hintókkal és a felsőbb társadalmi osztályba tartozó egyénekek egész győri utazásunk alatt nem találkoztunk, mert ez az út az ország belsején keresztül vezető mellékút volt. Ellenben minden pillanatban láttunk valahol egy-egy marhanyáját keresztül haladni. Libanyájukat is láttam, amelyek olyan nagyok, amilyeneket ritkán lehet még egy országban látni, mert egész nagy falvak hajtják ki libáikat egy közös pásztorral, — majd nagy disznócsordákat láttunk Győrből Sopronba hajtani, — hova a Dunán gőzhajón Törökországból érkeztek, a világ legnagyobb disznópiacára. Ezen állatok továbbszállítására rendszerint a következő módon történik. Egy ember megy elől egy kis zsákkal, amelyben kukorica van. Rázza a kukoricás zsákot ide-oda, mellyel csalogatja a disznókat, mintha etetni akarná őket. A disznók mögött megy egy másik hajtó hosszú ostorral, amellyel a hátramaradókat biztatja a csalogató követésére. Ilyen módon — a vezető a kukoricát, a hátulmenő az ostort állandóan rázva — csalják és hajtják a disznókat a soproni vágóhidra és piacra.

66. l. Estefelés a falvakba hazavonuló nyájak is emlékezetesek maradtak előttem, rendszerint $\frac{2}{3}$ részben bivalyból áll a nyáj; vonulási módjuk mindig a következő: a tehenek mennek elől a csalogató után és a bivalyok anélkül, hogy a tehenekkel összekeveredtek volna, követték őket szorosán egymás mellett.

67. l. A Csorna és Győr közötti úton egy nagy faluba, *Enesébe* érkezünk . . . Itt egy nagy teremben legjavában folyt a vidám bál. Miután az utazás fáradalmait kipihentem, én is részt vettem a bálon; mindjárt láttam, hogy itt a magyar városka alsóbb néposztálya élvezi a táncot, amit később gyakran alkalmam nyílt észrevenni. Az itt táncolók legnagyobb részét kézművesek és iparosok voltak. Fialat asztalosok, szatócsok, kötélverők és mészárosok. — Egyenlő számban beszéltek magyarul és németül. Legnagyobb részük német ruházatot viselt. Nagy részük magyar nemzeti viseletben büszkélkedett, de ez az ilyen közepszerű embereknek nagyon költséges. A magyar ruha a következő darabokból áll. Először is viselnek egy nagyon szűk, bokáig érő, feszülő nadrágot, erre ráhúzzák az ezüst sarkantyús rövid csizmát. A szűk mellény fölé vesznek egy díszes, vállukon szabadon lógó dolmányt; a mellény és a dolmány sűrű sorokban nagy erős ezüst gombokkal van ékítve. A dolmány elől egy hosszú, mellre lógó ezüst láncsal van összefogva, mellyel

úgy büszkélkednek, mint az aranygyapjas lovagok az ezüst láncukkal. Fejükön magyaros, kissé ferdén álló kalpag volt. Hajuk szokás szerint hosszú, vékony fonatban lógott az arcukba a fülük előtt. Csinos fiatal legények voltak, kik ebben a díszes ruhában büszkélkedtek. Legnagyobb-részt született magyarok, de voltak köztük bevándorolt német kézműves-legények is, kik elmagyarosodtak és legfőbb büszkeségükre szolgált a dolmány, kalpag, ezüst sarkantyú és lánc. Az egész öltözet kb. 200 aranyba, sőt többbe is kerül. Táncolták a mi német táncainkat is és a valcert. De minden valcer- befejezése után rendesen mindenfelől hangosan és viharosan kiabáltak: magyar! magyar! amivel a magyar táncot követelték. Néha nem is hagyták befejezni a német táncot, kényszerítették a muzsikust heves magyar, magyar kiáltásaikkal a melódia megváltoztatására. Ekkor rögtön egyes párokra bomlott a táncoló tömeg és mindenütt, ahol csak hely volt, egy nő és egy férfi szembe állottak egymással ide-oda hajladozva. A férfiak időnkint megragadták a nőket, megfogták maguk körül, csörgött a lánc és a sarkantyú, repültek a dolmányok ide-oda, csillogtak a szemek és a zene erőteljes, de melankólikus moll hangnemben zengett hozzá.

Vidáman szemléltem ezt a feledhetetlen szép élményt . . .

97. l. *A Bakony lakóiról.* . . . Az erdőt keresztül-kasul bejártuk, vad lakóival megbarátkoztunk és bizalmukat megnyertük. A nagy tölgyerdők rendkívül elősegítik itt a disznótenyésztést; a disznók itt a legkiválóbb állatok, mint Magyarország egyes vidékein a marha, más vidékein a juh. Gyermekkoruktól kezdve nem tanulnak itt mást az emberek, mint disznópásztorkodást, — megélhetésük a disznótenyésztésre van alapítva — sem nem olvasnak, sem nem írnak és nem is vallásosak. Rendszerint nem esznek egyebet szalonnánál és disznóhúsnál, amit paprikával fűszereznek. Kívülük senki sem merne ilyen megpaprikázott húsba beléharapni. Magyar bort isznak hozzá, amennyit csak szívük kíván. Emellett szabálytalan, szigorú életet élnek és rendszerint rossz és jó időben éjjel-nappal az erdőben laknak. Ilyen módon természetesen érthető, hogy nagy barátjai az egyenlőségnek és szabadságnak; még hozzá borzasztóan dacosak, makacsok.

Ezeket a disznópásztorokat kanászoknak nevezik. Általában nagy, bő, köpenyegnek nevezett felöltöt viselnek. Azt a vastag, fehér gyapjúanyagot, amiből a köpeny készül, szűrnek hívják. Sok vörös cifrasággal és virággal van díszítve, melyek vörös foltokból és fonalakból vannak varrva . . .

99. l. Általános jelenség az egész földön, hogy a pásztornépek rabló hajlamúak. Vándorló és változatos életük rossz útra téríti őket. Emellett nincsenek elpuhulva, erősek és erejüket néha a letelepedett gyengébb polgárok ellen használják, akik gyűlölik őket. Minden bakonyi pásztornal úgy áll a dolog, hogy nem lehet biztosan tudni, becsületes disznópásztor-e vagy rabló.

Ehhez járul, hogy Magyarországon a törvények az olyan kanászt, aki uraságának nyáját engedelmé nélkül elhagyja, minden további nélkül rablónak tekintik és egy időre fogságba vetik. Egyébként ezek a fickók nem rossz emberek. A szegényeket rendszerint futni hagyják. A gazdag nemeseknél eltekintenek ettől a nagylelkűségtől, mert amint

mondják, ők patrioták és barátjai a szabadságnak, meg egyenlőségnek...

101. l. Főfegyverük a csákány. Ez egy kicsi, csinos formájú vas szekerce (bárd), körülbelül 3 láb hosszú nyélen, rendszerint sétatálcának használják, vagy pásztorbotnak, vagy favágásra. Ha az erdőben összejönnek, azzal szórakoznak, hogy a csákánnyal valami kitűzött célt eltalálnak. E játék által a csákánnyal való céldobásban oly rendkívül ügyességet sajátítottak el, hogy 30—40 lépés távolságra kicsiny tárgyat is el tudnak találni . . .

102. l. Ilyen módon a csákánydobásban olyan szerencsétlen ügyességet sajátítanak el, hogy később már nemcsak fákat és bivalyokat, hanem embereket is célba vesznek. Ha valami fölött perlekednek, a viszálykodásoknál ép olyan nagy szerepe van a fokosvetésnek, mint a spanyoloknál a tördőfésnek. Nem ritka eset, hogy egy pár fickó, akik kezdetben veszekednek, aztán tettelegességre vetemednek, hirtelen szétugranak, egymástól eltávolodnak, hogy kellő távolságuk legyen súlybavenni és kidobni a fokost. Ha valakin rajta akarnak ütni, egy bokorból csákánydobást irányítanak feléje, mint más banditák a pisztolylövést . . .

103. l. Azért nem lehet mondani, hogy a Bakony egyenesen banditákkal van tele, de van arra ott ember bőven, akik rablással foglalkoznak, s egyáltalán nem lehet bennük bízni, kivéve, ha valaki magát az ő védelmükre bízza, ha őket erdei kunyhójukban és pászortüüzüknél felkeresi és velük beszédbe elegyedik. Akkor a legnyíltszívűbb, legvendégszeretőbb, legbecsületesebb emberek a világon. Ilyen módon felkerestem őket és igen érdekes órákat töltöttem el velük.

(Folytatjuk.)

Németből fordította: *Ü. Nagy Julia.*

TÁRSADALOMRAJZ.

Szentes.

I.

A magyar városok monografiája c. vállalat kiadásai során, Nagy Imre szerkesztésében, a város címerével ellátott izléses kötésben, 1928-as jelzéssel megjelent *Szentes* monografiája. Az előszóban a város jelenlegi polgármestere, *dr. Négyesi Imre* a következőket mondja: „Egy marék tiszaparti fekete humusz áldott öléből kisarjadt termést gyűjtöttek össze e könyv szerzői, hogy odanyújthassák gyermekeik, unokáik kezébe: Imre az apák számadása, gazdálkodjatok, gyarapítsatok tovább . . . A magyar élniakarás, a magyar óserő, a magyar faj ezeréves tragikus sorsának, szenvedésének és dicsőségének egyik epizódja Szentes város multja, jelene és jövője“.

A könyv tartalma valóban az előszó szavait, egy jellegzetes magyar város multját, küzdelmeit, a magyarság szívós és törhetetlen élniakarását tükrözi vissza. A szerkesztő, városa legjelesebb szakírót, tollforgató